

Մ Ա Յ Ր Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Գ Ո Ւ Մ

ԼՈՒՐԵՐ ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ

Արամ Խաչատրյանի հոբելյանի նշումը Երևանում.— Անցյալ նոյեմբեր ամսին Երևանը նշեց մի նոր երաժշտական տոն՝ հայ ժողովրդի տաղանդավոր զավակ, հռչակավոր կոմպոզիտոր Արամ Խաչատրյանի ծննդյան 60-ամյա հոբելյանը: Հոբելյանի առթիվ իր հայրենի ժողովրդին այցի էր եկել Արամ Խաչատրյանը: Նա հեղինակային համերգներ տվեց Երևանում, Լենինականում, Կիրովականում: Երևանում հեղինակի համերգային մեծ դահլիճում, կառույցի գործարանի և այլումիների գործարանի ակումբներում: Հոբելյանը հանդիպումներ ունեցավ Երևանի պետական համալսարանի և կոնսերվատորիայի ուսանողության, երաժշտական ուսումնարանների աշակերտների հետ: Ամենուրեք անվանի կոմպոզիտորին ցույց տրվեց բացառիկ խանդավառ ընդունելություն: Այդպես միայն ժողովուրդը կարող է մեծարել իր հանճարեղ զավակին:

Այդ բոլոր հանդիսությունների պսակը հանդիսացավ հոբելյանական հանդիսավոր երեկոն, որը տեղի ունեցավ Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում, Երևանի ընտիր հասարակայնության ներկայացուցիչների, պետական գործիչների և հոծ բազմության ներկայությամբ: Եղան բազմաթիվ ողջույններ ուղղված հոբելյարին: Արամ Խաչատրյանի ստացավ արժեքավոր նվերներ: Հայաստանի գիտությունների ակադեմիայի նախագահությունը նրան ընտրել է ակադեմիայի իսկական անդամ: Հոբելյանական հանդիսության վերջում Արամ Խաչատրյանը ջերմ ջնորհակալություն հայտնեց ներկաներին և ամբողջ հայ ժողովրդին, իր նկատմամբ ցուցաբերված հարգանքի ու մեծարանքի համար և նշեց, որ ինքը երախտապարտ է հարապատ ժողովրդին իր երաժշտական հաջողությունների համար:

Հանդիսավոր երեկոյից հետո տեղի ունեցավ բացառիկ ճոխ համերգ Ա. Խաչատրյանի ստեղծագործություններից՝ Երևանի երաժշտական հաստատությունների կողմից կատարմամբ:

Դիրիժոր Օհան Դուրյանի հաջողությունները.— Հայաստանի պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի դիրիժոր Օհան Դուրյանը անցյալ աշնան կրկին հրավիրված էր Դեմոկրատական Գերմանիա՝ մի շարք համերգների: Հայացիքում նրան պատիվ տրվեց բացելու համերգային սերունդ: Տաղանդավոր դիրիժորը ղեկավարում էր Հայացիքի հռչակավոր «Գևորգյան» նվագախումբը: Համերգի ծրագրի մեջ մտցված էին արևմտաեվրոպական կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները, այդ թվում նաև գերմանական հայտնի կոմպոզիտոր Ա. Բրուկների յոթերորդ սիմֆոնիան, որի կատարումը, Օ. Դուրյանի մեկնաբանությամբ, ամենամեծ տպավորությունն է թողել ունկնդիրների վրա և համերգների բացառիկ հաջողության գլխավոր առիթը հանդիսացել:

Հայացիքի և Բեռլինի թերթերը մեծ գովասանքով են խոսել հայ դիրիժորի վարպետության մասին և բարձր գնահատական տվել նրա արվեստին: Մի շարք թերթեր համերգների մասին տպագրված հոդվածները վերնագրել են՝ «Օհան Դուրյանը նորից է տոնում հաղթանակը», «Արտիստական հրաշք», «Կախարդող Դուրյանը» և այլն: Համերգներից հետո Հայացիքի օպերային թատրոնը Օ. Դուրյանին առաջարկել է հանձն առնել իրենց թատրոնում որևէ բեմադրության երաժշտական ձևավորումը և դիրիժորը տվել է իր համաձայնությունը:

Ավետիք Իսահակյանի տուն-թանգարանը.— Երևանը հարստացավ մի նոր տեսարժան վայրով: Դա մեծահամբավ բանաստեղծ, ժողովրդի սիրելի վարպետ Ավետիք Իսահակյանի տուն-թանգարանն է: Իր կյանքի վերջին 10—12 տարիներին այս տանը ապրել է Վարպետը, իսկ վերջերս, Հայաստանի կառավարության որոշմամբ, այն վերածվեց թանգարանի: Տուն-թանգարանի տնօրեն է նշանակված բանաստեղծ Սուրեն Վահունին:

Բազմաթիվ լուսանկարներ, կարասիներ, ձեռագրեր, նկարներ և այլ առարկաներ պատկերում են համբավավոր բանաստեղծի կյանքը և գրական-հասարակական գործունեությունը, սկսած վաղ պատանեկությունից մինչև կյան-

քի վերջին տարիները: Բանաստեղծի աշխատասենյակը, ընդունարանը և ննջասենյակը պահպանվել են նույնությամբ, ինչպես կենդանության օրոք: Այստեղ պահպանվում են նաև Խառակյանի հարուստ արխիվը և գրադարանը: Թանգարանի պատերը վարդաթված են Մարտիրոս Սարյանի, Հովհաննես Զարդարյանի, Էդուարդ Խաբեկյանի, Գրիգոր Նանջյանի և այլ նկարիչների կտավներով, որոնք նվիրված են Վարպետի կյանքին: Պահպանված է «Արուլ-ալա-Մահարի» հռչակավոր պոեմի ամբողջական ձեռագիրը: Կան նաև հետաքրքրական ուրիշ ձեռագրեր, որոնք վկայում են, թե Խառակյանը ձեռնամուխ է եղել գրելու այլ բանաստեղծություններ և պոեմներ: Ամեն օր տուն-թանգարանը ունենում է բազմաթիվ այցելուներ:

«Սովետամայ կոմպոզիտորները».—Այս ընդհանուր խորագրով Հայաստհրատը լույս է ընծայելու մի շարք գրքեր, նվիրված ժամանակակից սովետամայ կոմպոզիտորների կյանքին և երաժշտական գործունեությանը: Լույս է տեսել՝ այդ սերիայի առաջին գիրքը՝ նվիրված կոմպոզիտոր Էդուարդ Միրզոյանին: Գրքի հեղինակն է երաժշտության տեսաբան Թերեզյա Կալանյանը:

Էդուարդ Միրզոյանը, որ ներկայիս Հայաստանի կոմպոզիտորների միության նախագահն է, պատկանում է սովետամայ երիտասարդ տաղանդավոր կոմպոզիտորների խմբին, որի մեջ մտնում են ամսիսի հանրածանոթ դեմքեր, ինչպիսիք են Ամուր Բաբաջանյանը, Ալեքսանդր Հարությունյանը, Արամ Խուդոյանը, Ղաւարոս Սարյանը և ուրիշներ: Նրանք բոլորն էլ իրենց եռաժանոսկան կոմպոզիտորները ստացել են Երևանում՝ սկսելով երաժշտական միջնակարգ դպրոցում, ապա Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիայում, իսկ այնուհետև կատարելագործվել են Մոսկվայում:

Էդուարդ Միրզոյանը հեղինակ է մի ամբողջ շարք երգերի, ռոմանսների, սիմֆոնիկ ստեղծների և այլ ժանրի ստեղծագործությունների: Նա գրել է «Սովետական Հայաստան» հանրածանոթ կանտատան:

Գիրք հայ գետների մասին.—Հայաստհրատը լույս է ընծայել հայտնի բանասեր, արվեստագետ Գարեգին Լևոնյանի երեքի ժողովածուն: Գ. Լևոնյանը անույլի մեծ նշանավոր բանասերներից էր, մեծ հմտությամբ և բազմակողմանի սարգսգաման տեր: Շուրջ կես դար նա իրեն նվիրել է հայ մամուլի և տաղանդության, հայրենիքի ու նոր գրականության, հայ բանասիրականության, նկարչության, ճարտարապետության ու երաժշտության ուսումնասիրության հնորմանը գործին ու տվել մի շարք արժեքավոր ախտաբանություններ իր ուսումնասիրությունները արդյունքների մասին: Սկզբից անխնայ մասնիկ և խոստովանող սրտատղի գրչին են սատարում անսխիսի արժեքավոր ուսումնասիրություններ, ինչպիսիք են «Հայոց սարբերական մամուլը», «Հայ գիրքը և տաղանդության արվեստը» և շատ ուրիշներ: Դեռևս 1908 թվականին նա հիմնադրել ու հրատարակել է «Գեղարվեստ» հանդեսը:

Սերվելով գուսանական հայտնի ընտանիքից (նրա հայրը ակնավոր գուսան Ջիվանին էր), Գ. Լևոնյանը բացառիկ սեր ու հետաքրքրություն է հանդես եկել դեպի գուսանական արվեստն ու գրականությունը: Այդ ուղղությամբ նրա կատարած արժեքավոր ուսումնասիրությունները լույս են տեսել դեռևս 1890-ական թվականներին:

Ներկա հատորի մեջ պետքված են Գ. Լևոնյանի ուսումնասիրությունները գուսան Ջիվանու, Շերամի, Սայաթ-Նովայի և Պաղդասար Դպիրի մասին: Կան առանձին ուսումնասիրություններ առհասարակ գուսանական արվեստի և հայ ժողովրդական երգերի մասին: Հատորը բաղկացած է 500 էջերից: Գիրքն ունի Գ. Լևոնյանի կյանքին ու գրական գործունեությանը նվիրված ընդարձակ առաջաբան և մանրակրկիտ ծանոթագրություններ:

Համերգ Մակար Եկմայանի ստեղծագործություններից.—Վերջերս Հայֆիլհարմոնիայի համերգային մեծ դահլիճում տեղի ունեցավ համերգ՝ նվիրված Մակար Եկմայանի ստեղծագործություններին: Ակնավոր հայ երաժշտագետի ստեղծագործությունների երկրորդ համերգն էր սա անցյալ աշնանից: Ինչպես և առաջին համերգի ժամանակ, դահլիճը լեփ-լեցուն էր: Համերգին մասնակցում էին Հայֆիլհարմոնիայի մենակատարները և պետական երգեցիկ խումբը՝ Հովհաննես Չիրիջյանի ղեկավարությամբ, ինչպես նաև Հայֆիլհարմոնիայի վաստակավոր կոլեկտիվ պետական սիմֆոնիկ նվագախումբը: Կատարվեց «Վարդ» կանտատից մի մեծ հատված: Հանդիսականները բացառիկ ջերմությամբ ընդունեցին «Կիլիկիա», «Զեյթունցիներ», «Հայաստան» երգերը, որոնք ժողովրդի խնդրանքով կրկնվեցին, հանրապետության ժողովրդական արտիստ Շարա Տալանի կատարմամբ:

Երևանի բժկական ինստիտուտի 40 տարին.—Լրացավ Երևանի բժկական ինստիտուտի 40-ամյակը: Իր գոյության առաջին տարիներին ինստիտուտը հետադարձվել էր Երևանի պետական Համալսարանի Գաղտնիքներից մեկը: Հետագային միայն ան առանձնացվել և վերականգնվել որպես ինքնուրույն ինստիտուտ: Ներկայիս ինստիտուտն ունի ջուրջ 1200 երկսեռ ուսուող: Այն ոչ միայն ուսումնական, այլև խոշոր գիտական հաստատություն է, որի ուղքով համախմբված են Հայաստանի բժկաբուժության լավագույն ուժերը: Իր գոյության 40 տարիների ընթացքում ինստիտուտը տվել է մի քանի հազար ուսանող բժիկներ տարբեր մասնագիտությամբ:

Սովորողների թվում կան ջատեղ, ոտներ եկել են Սովետական Միության տարբեր հանրապետություններից և արտասահմանյան երկրներից:

Սիմֆոնիկ տեղումներ.—Իրևանի ոչ հեռու, սատմունք Սիմֆոնիկում ամառային 1963 թվականի ծառայում նախատեսված տեղումները: Պեման առիտատներն ապրել տառում են 1950 թվականից սկսած: Ինչպես հայտնի է, սա ամառը ուսուողական ջրանի նշանավոր կառուցումներից մեկն է եղել ներկա Հայաստանի սահմաններում: Սիմֆոնիկում կառուցված է Ը դառում մեր թուրքականներից առաջ: Սկսած տարիների տեղումների ժամանակ հայտնաբերվել էր գեղեցիկ ամառը միանաբերող իր հուր սարիստներում, առաջական պատկերի ու հեթանոսական տաճարների հետքերով:

1963 թվականի պեղումների ժամանակ հայտնաբերվեցին ուրարտական Արգիշտի թագավորի ապարտին կից կառուցված հարակից սրահները, որոնք իրենց մեծությամբ և ջրեղությամբ չեն սիջում բուն պայտին: Այդ սրահներից կենտրոնականը ունի 500 քառակուսի մետր տարածություն: Սրահի պատերը շրջադրեն վարդաթված են եղել որմանկարներով: Պալատի մյուս մասերում հայտնա-

բերվեցին նաև պահեստների և արտադրական շենքերի հետքեր: Արտադրական շենքերից մեկը ներկայացնում է մետաղաձուլարան: Հին ուրարտացիներն այստեղ, հավանաբար, պատրաստել են զենքեր և աշխատանքի գործիքներ: Հայտնաբերված են գործիքների, նետերի և պարզեղենի նմուշներ, որոնք պատրաստված են եղել պալատական արհեստանոցներում: Մեծ պարզացում է ունեցել կերամիկ արտադրությունը, որի մասին են վկայում միջնաբերդի զանազան մասերում հայտնաբերված մեծաքանակ կերամիկ առարկաները:

Հետաքրքրական թվեր.— Ներկայումս Հայաստանում տարածվում են (բաժանորդագրությամբ և հատվածաձև) ավելի քան 900 000 օրինակ զանազան թերթեր և ամսագրեր (միութենական, հանրապետական և դեմոկրատական երկրների): խոշոր տեղ են գրավում հանրապետական թերթերն ու ամսագրերը, որոնք կազմում են շուրջ 650 000 օրինակ:

Հայաստանում այժմ հրատարակվում են 30 անուն թերթ, ավելի քան 500 000 տպաքանակով և 41 անուն զանազան բնույթի ամսագրեր ու հանդեսներ, շուրջ 130 000 օրինակ տպաքանակով: Հայերեն լեզվով հրատարակվող թերթերն ու ամսագրերը տարածվում են նաև Սովետական Միության հայաշատ վայրերում և արտասահմանյան երկրներում: 1963 թվականին արտասահմանյան երկրներն են ուղարկվել պարբերաբար 6000 օրինակ հայերեն թերթեր և ամսագրեր: Հայաստանի ընթերցողներն իրենց հերթին արտասահմանից ստանում են ինչպես հայերեն, այնպես էլ օտար լեզուներով հրատարակվող թերթեր ու ամսագրեր: Միայն դեմոկրատական երկրների 92 պարբերական հրատարակություններ ստացվում և վաճառվում են հանրապետության քաղաքներում: 1964 թվականի համար Հայաստանից 150 000 հոգի բաժանորդագրվել են միութենական թերթերին և ամսագրերին:

«Հայֆիլմ» կինոստուդիայի նոր կինոժապավենները.— «Հայֆիլմ» կինոստուդիան վերջերս բաց է թողել մի քանի կինոժապավեններ: Դրանցից մեկն է «Ճանապարհ դեպի արևնա», որը դիտվում է մեծ հետաքրքրությամբ: Կինոժապավենը պատկերում է Երևանի պետական կրկեսի, մասնավորապես այդ կրկեսի ծաղրածու Լեոնիդ Ենգիբարյանի արվեստը: Ժապավենը գունավոր է և լայնէկրան: Այն նկարահանել են ռեժիսորներ Լևոն Իսահակյանը և Հենրիկ Մայլանը, երաժշտությունը գրել է Կոստանտին Օրբելյանը: Կինոժապավենը նկարահանված է հայերեն և ռուսերեն և հաջողությամբ ցուցադրվում է Հայաստանի և Սովետական Միության մյուս հանրապետությունների կինոթատրոններում: Ներկայիս կինոժապավենը կրկնօրինակվում է անգլերեն, ֆրանսերեն, գերմաներեն և իտալերեն լեզուներով:

Մոտ ապագային պատրաստ կլինի «Երգում է Գոհար Գասպարյանը» գեղարվեստական կինոժապավենը, որն ամբողջովին նվիրված է աշխատավոր երգչուհու ստեղծագործությանը: Նկարի մեջ առնված են հատվածներ «Անուշ» և «Արշակ Երկրորդ» օպերաներից՝ Գոհար Գասպարյանի կատարմամբ, ինչպես նաև երգչուհու երգացանկի մեջ մտնող բոլոր նշանավոր երգերը:

Կինոստուդիան ավարտել է նաև մեկ ուրիշ կինոժապավեն, որը կոչվում է «Իժվարին անցում»: Այն պատկերում

է հաջուկ—Երևան գազամուղի շինարարության ընթացքը: Ինչպես հայտնի է, այս գազամուղի, որի երկարությունը հավասար է շուրջ 850 կիլոմետրի, ընդհիվ է, որ Հայաստանի խոշոր քաղաքները՝ Երևանը, Լենինականը, Կիրովականը և Ալավերդին ստացան Ադրբեջանի գազը: Նկարահանվում է և շուտով պատրաստ կլինի «Արտիստը» գեղարվեստական կինոժապավենը, ըստ Շիրվան-Վաղեի համանուն վիպակի: Կինոժապավենի ռեժիսորն է Արման Մանարյանը: Նկարահանումները կատարվել են Երևանում և Օդեսայում:

Հայաստանի բնական հարստությունները.—Հանրահայտ են մեր երկրի բնական հարստությունները՝ պղինձ, մոլիբդեն, ամենատարբեր տեսակի շինարարական քարեր, մարմարներ, պեմզա, կրաքար, կավահողեր, հանքային ջրեր և այլն: Այս ամենը լայն չափերով արդյունահանվում են, ծառայեցվում երկրի արդյունաբերության վարչացման նպատակներին:

Սակայն վերև թվարկված նյութերով չեն սահմանափակվում Հայաստանի բնական հարստությունները: Երկրաբանական մի շարք գիտահետազոտական հիմնարկներ և բազմաթիվ երկրաբաններ օրնիրուն անխնայ աշխատանք են տանում նորանոր հանքային հարստություններ հայտնաբերելու համար:

Հրազդանի շրջանում հայտնաբերված նեֆելինային սիանիտների (լեռնա-հանքային ապաքեններ) անսահման պաշարները պատճառ դարձան, որ Հրազդանում սկսվի հանքա-քիմիական խոշոր գործարանների կառուցումը: Մի քանի տարուց հետո այդ գործարանները երկրին կտան միլիոնավոր տոննաներով կավահող (այլումինի և այլ տեսակի արդյունաբերական ձեռնարկությունների համար), պորտլանդ ցեմենտ, նատրի և կալիումի մետասիլիկատ, բյուրեղապակի և շատ ու շատ քիմիական այլ նյութեր:

Սևանի հարավ-արևելյան ափին, հասարգեչարի շրջանի Զոդ գյուղի շրջանում, հայտնաբերված են ոսկու հանքեր: Ներկայիս այնտեղ կառուցվում է գործարան՝ հանքերի շահագործման համար:

Ալվեի քան երեք միլիարդ տոննա են հաշվվում Երևանի և Կոտայքի շրջաններում հայտնաբերված աղի հանքերի պաշարները, որոնք արդեն շահագործվում են:

Ալավերդու շրջանում շուրջ 15 տարի է ինչ գործում է հրակայուն աղյուսի գործարան, որի արտադրանքը խիստ կարևոր և անհրաժեշտ է մետաղաձուլական արդյունաբերության համար: Սակայն Սևանի հյուսիս-արևելյան ափերին գտնվել են այնպիսի հանքեր, որոնցից հաջողությամբ կարելի է պատրաստել հրակայուն աղյուս և ալի հրակայուն առարկաներ: Այդ հանքերի հիման վրա նախագծված է կառուցել հրակայուն իրերի նոր գործարան:

Երկրաբանները Հրազդանի, Արովանի (Կոտայք) և Սիսիանի շրջաններում հայտնաբերել են երկաթի հանքերի պաշարներ և ապացուցել դրանց արդյունաբերական շահագործման նշանակությունը: Առաջիկային նախատեսվում է սկսել այդ հանքերի շահագործումը: Եղեգնաձորի շրջանում հայտնաբերվել են նաև նոր հանքավայրեր: Նույն շրջանում, Ջերմուկի մոտ, հայտնաբերված են կվարցի հանքեր, որոնք օգտագործվելու են «Ջերմուկ» հանքային ջրի համար շջեր պատրաստելու:

Շարունակվում են երկրաբանական-հետազոտական աշխատանքները՝ նաֆթ և գազ հայտնաբերելու ուղղությամբ: Երկրաբանները համոզված են, որ Հայաստանում անպայման պետք է նաֆթ ու գազ լինեն: Ստացված են հորատման նոր տեսակի մեքենաներ, որոնց միջոցով կարելի է փորել հանքահորեր մինչև 4000 մետր խորությամբ, մինչդեռ մինչև այժմ փորված հորերը 2000 մետրից չեն անցել:

Տուֆի պաշարները Հայաստանում:— Ինչպես հայտնի է, Հայաստանը հարուստ է բազմապիսի շինարարական քարերով և մարմարներով: Դրանցից ամենատարածվածը տուֆ քարն է, որի հետազոտված պաշարները հաշվվում են ավելի քան երկու միլիարդ խորանարդ մետր: Հայաստանն ունի 12 տարբեր գույնի և երանգի տուֆեր՝ սպիտակ, կարմիր, վարդագույն, դարչնագույն և այլն: Տուֆի հանքերը գերազանցապես գտնվում են Արագածի ստորոտներում, Փամբակ գետի հովտում և Երևանի շրջակայքում: Հայտնաբերված բոլոր քարահանքերը շահագործվում են: Հանքերից ամենախոշորը և մեքենայացվածը Արթիկի քարահանքերն են, որոնք տարեկան տալիս են 4—500 000 խորանարդ մետր շինաքար:

Հայաստանի տուֆ քարերը, բացի հանրապետության ներքին պահանջները բավարարելուց, մեծ քանակությամբ արտահանվում են Վրաստան և Ադրբեջան:

Հանքային ջրերի նոր գործարան.— Հայաստանը հարուստ է բազմապիսի արժեքավոր հանքային ջրերով, որոնք բուժական հատկություններ ունեն: Հանքապետության մեջ և նրա սահմաններից դուրս մեծ համբավ ունեն «Ջերմուկ», «Արվի», «Հանքավան» և «Դիլիջան» հանքային ջրերը, որոնք տարեկան տասնյակ միլիոնավոր շշերով արտահանվում են Սովետական Միության տարբեր վայրերը: Վերջին 1—2 տարում լայն տարածում է գտել նաև «Սևան» կոչված հանքային կապուրիչ ջուրը, որի աղբյուրները գտնվում են Կամո (Նոր Բայազետ) քաղաքի շրջակայքում: Հիշյալ աղբյուրների ջուրը լայնորեն օգտագործելու համար, ներկայիս կառուցվում է հանքային ջրերի խոշոր գործարան, որը տարեկան կտա 40 000 000 շիշ ջուր: Գործարանը պատրաստ կլինի 1965 թվականին:

Պահածոների նոր գործարան.— Ավարտվել և շահագործման է հանձնվել Վեդու պահածոների գործարանի առաջին հերթը: Մյուս հերթը պատրաստ կլինի 1964 թվականի ամռանը: Այս գործարանը թվով յոթերորդն է Հայաստանում՝ մրգից և բանջարեղենից պահածոներ արտադրող: Աշխատանքի բոլոր գործողությունները կատարվում են մեքենաների օգնությամբ: Գործարանը օրական կարող է արտադրել մինչև 120 000 տուփ վանապան պահածոներ:

